

TA'LIM JARAYONIDA NAZARIY BILIMLARNI AMALIY KO'NIKMALARGA AYLANITIRISHNING USLUBIY YECHIMLARI

Osiyo xalqaro Universiteti 1-kurs magistranti
Shomurodova Safargul Bekmurod qizi

Annotatsiya. Ushbu maqolada nazariy bilimlarning ta'lim jarayonidagi o'rni, ularni amaliy ko'nikmalarga aylantirishning psixologik-pedagogik mexanizmlari va zamonaviy metodik yechimlari yoritiladi. Maqolada kompetensiyaga asoslangan yondashuv, faol o'qitish metodlari, innovatsion pedagogik texnologiyalar va dual ta'lim elementlarining nazariya-amaliyot integratsiyasidagi o'rni tahlil qilinadi. Amaliy mashg'ulotlarni samarali tashkil etishning ilmiy asoslari ham ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: nazariy bilim, amaliy ko'nikma, malaka, kompetensiya, integratsiyalashgan ta'lim, pedagogik texnologiyalar, faol metodlar.

Kirish. Hozirgi kunda ta'lim tizimining oldida turgan eng asosiy vazifalardan biri — nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiq eta oladigan, mustaqil fikrlaydigan, kasbiy vazifalarni reallikda bajara oladigan mutaxassislarni tayyorlashdir. Turli tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, nazariy bilimning yetarli o'zlashtirilishi o'quvchiga real hayotiy vaziyatlarda mustaqil faoliyat yuritish imkonini bermaydi. Shu bois ta'lim jarayonida nazariya va amaliyotni uyg'unlashtirish, ya'ni integratsiyalashgan ta'lim muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar — yangi davlat ta'lim standartlari, kompetensiyaga asoslangan yondashuv, o'quv dasturlarining modernizatsiyasi — aynan nazariya bilan amaliyotning uyg'unligini kuchaytirishga qaratilgan.

Nazariy bilim va amaliy ko'nikma: ilmiy tushunchalar tahlili

Nazariy bilimning ta'limdagi o'rni. Nazariy bilim — bu o'quvchining muayyan fan bo'yicha konseptual tasavvurlari, umumiy qoidalar, qonuniyatlar, ilmiy g'oyalar tizimidir. U quyidagi funksiyalarni bajaradi:

kognitiv: tafakkurni rivojlantirish;

axborot beruvchi: kasbiy bilimlar asosini yaratish;

tushuntiruvchi: hodisalar o'rtasidagi bog'lanishlarni ko'rsatish;

bashoratlovchi: amaliy faoliyatni oldindan rejalashtirish imkonini berish.

Nazariya — amaliy qo'nikmaning poydevoridir. Amaliy ko'nikma va uning shakllanish jarayoni: Amaliy ko'nikma — o'quvchining nazariy bilimlarni real vaziyatlarda qo'llay olishi natijasida hosil bo'lgan malakadir.

Ko'nikmalar:

1. bilim bosqichi — nazariy tushunchani qabul qilish;

2. ko'nikma bosqichi — uni harakatga aylantirish;
3. malaka bosqichi — avtomatlashtirishga erishish;
4. kompetensiya bosqichi — real muammolarni yecha olish bosqichlari orqali rivojlanadi.

Nazariy bilimlarni amaliyotga aylantirishning zamonaviy pedagogik yondashuvlari:

1. Kompetensiyaga asoslangan yondashuv. Bu yondashuv o'quvchi shunchaki biladigan emas, bajara oladigan bo'lishini talab qiladi. Har bir fan bo'yicha:

bilish kompetensiyalari,
kommunikativ kompetensiyalar,
amaliy kasbiy kompetensiyalar shakllantiriladi.

Ushbu yondashuv nazariya-amaliyot integratsiyasining eng samarali modelidir.

2. Faol o'qitish metodlari:

Case-study (holat tahlili): Real muammo vaziyati asosida o'quvchilar tahlil qilish, javob topish va qaror qabul qilishni o'rganadilar.

Problem-based learning (PBL): O'quvchi muammoni mustaqil izlaydi, nazariy bilimdan foydalanib echim topadi. Bu jarayon chuqur fikrlashni ta'minlaydi.

Rol o'yinlari: O'quvchi kasbiy vaziyatlarga yaqin sharoitda ishtirok etib, amaliy ko'nikmalarni shakllantiradi.

Loyiha Metodi: O'quvchilar tomonidan real mahsulot, loyiha yoki xizmat yaratiladi. Bu jarayonda nazariya amaliy ishlash ko'nikmasiga aylanadi.

3. Pedagogik texnologiyalar: Zamonaviy ta'lim texnologiyalari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

interaktiv metodlar,
klaster, aqliy hujum, sinkveyn,
o'quv simulyatsiyalari,
virtual laboratoriyalar.

Bu texnologiyalar o'quvchini faol ishtirokchiga aylantiradi va nazariyani amaliyotga aylantirishni tezlashtiradi.

Amaliy mashg'ulotlarni samarali tashkil etishning uslubiy yechimlari:

1. Real hayotiy vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar. Fan mazmuniga mos ravishda real amaliy masalalarni qo'llash o'quvchilarning kasbiy fikrlashini kuchaytiradi. Masalan: iqtisodda — biznes-reja tuzish, pedagogikada — dars ishlanmasi ishlab chiqish, tibbiyotda — modellashtirilgan klinik holatni tahlil qilish, texnikada — elektron sxema yig'ish.

2. Virtual laboratoriya va simulyatsiyalar. Texnik, biologik, kimyoviy fanlarda virtual tajribalar o'quvchilarga xavfsiz, takrorlanuvchi va aniq natijalar beruvchi amaliy mashg'ulotlar yaratadi.

3. Dars dizayni va metodik talablari. Samarali amaliy mashg'ulot: kirish (nazariy

qisqa eslatma), asosiy faoliyat (amaliy topshiriqlar), yakuniy tahlil va refleksiya bosqichlaridan iborat bo'lishi kerak.

4. Dual ta'lim elementi. Talabanning o'qish bilan birga mutaxassislik bo'yicha ishlab borishi, nazariya bilan amaliyotning uyg'unlashuvini eng yuqori darajada ta'minlaydi.

Tahlil va natijalar. Turli tajriba-sinov ishlari natijalari shuni ko'rsatadiki: amaliy mashg'ulotlarga asoslangan ta'lim nazariy bilimning mustahkam o'zlashtirilishiga olib keladi;

faol metodlar o'quvchilarda mas'uliyat, tahliliy fikrlash va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi;

simulyatsiya va virtual laboratoriyalar o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi;

kompetensiyaga asoslangan yondashuv kasbiy tayyorgarlik darajasini ancha yaxshilaydi.

Xulosa. Ta'lim jarayonida nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmaga aylantirish — zamonaviy pedagogikaning eng muhim talabi hisoblanadi. O'quv jarayonida nazariya va amaliyot integratsiyasini to'g'ri yo'lga qo'yish o'quvchilarning bilim darajasi, malakasi va raqobatbardoshligini oshiradi. Bu jarayonning muvaffaqiyati faol metodlardan foydalanish, amaliy topshiriqlar dizaynini to'g'ri tashkil etish, pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish va dual ta'lim elementlaridan keng foydalanishga bog'liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayeva, N. Pedagogik texnologiyalar va integratsiyalashgan ta'lim. — T.: Fan, 2020.
2. Hasanov, B. Zamonaviy ta'lim metodlari. — T.: Innovatsiya, 2021.
3. Xodjayeva, M. Faol o'qitish metodlari amaliyoti. — Samarqand, 2019.
4. Dewey, J. Experience and Education. — New York: Macmillan, 1938.
5. Kolb, D. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Prentice Hall, 1984.
6. OECD. The Future of Education and Skills 2030. OECD Publishing, 2019.
7. O'zbekiston Respublikasi Davlat ta'lim standartlari. — Toshkent, 2023.
8. Selevko, G. K. Sovremennye obrazovatelnye tekhnologii. — Moskva: Pedagogika, 1998.
9. Savelyev, A. Dual ta'limning rivojlanish istiqbollari. — Moskva, 2021.
10. Bloom, B. Taxonomy of Educational Objectives. — New York: Longman, 1956.